
TÜRKİYE BEYAZ ET SEKTÖRÜ

1.Giriş

Beyaz et insan beslenmesinde tartışılmaz bir öneme sahiptir. Tavuk eti; uluslararası terminolojide “Kanatlı Eti” kavramı içinde geçmekte olup, bu kavramın içinde piliç, hindi, bıldırcın, ördek, kaz gibi hayvanların etleri de yer almaktadır. Tavuk eti, hayvansal protein kaynağı olarak gıda sektörü ile iç içe olduğu gibi, tavukların yetiştirilmesinde ve insan sağlığına etkilerinde sağlık sektörü ile tesislerin inşasında inşaat sektörü ile ilişki içinde olup her açıdan istihdam yaratıcı dinamik bir sektördür. Beyaz et sektöründe kullanılan civcivler, ıslah yoluyla büyüme hızı ve kapasitesi artırılmış hibrit civcivlerdir. Hayvan ıslahındaki ilerleme ve yem sektöründeki gelişmelerle bu civcivler 40-45 gün gibi kısa bir süre içerisinde 2-2,5 kilogram tavuk ağırlığına ulaşmaktadır.

Beyaz et grubu içerisinde en fazla üretim ve tüketim payına sahip olan tavuk etidir. Tavuk etinin özellikle biyoyararlanımı yüksek, proteinlerce zengin olduğu bilinmektedir. Tavuk eti, insan vücudunun sentezleyemediği ve besinlerle alınması zorunlu olan amino asitleri yeterli miktarda ve uygun oranlarda kapsayan protein içermektedir (Tablo 1). Tavuk etinin bileşiminde bulunan biyolojik değeri yüksek olan proteinler (% 20-22) vücut

proteinlerinin oluşumu için çok önemli bir kaynaktır. Tavuk etinin içerdiği proteinin % 90-100 oranında vücut proteinine dönüşmesi ona yüksek biyoyararlanıma sahip olma özelliği kazandırır. Beyaz et sektörü, Ülkemiz hayvancılık sektörü içerisinde sürekli bir gelişim sağlayan, kendi üretim planlamasını yapabilen ve ülkenin hayvansal protein gereksiniminin önemli bir bölümünü karşılayabilen önemli bir üretim dalıdır. Başlangıçta üretim küçük aile işletmelerinde yüksek birim maliyet ile gerçekleştirilmekte iken sektörde yapısal değişime gidilerek entegre tesisler kurulmaya başlanmıştır. Yapılan yatırımlarla modern üretim tesislerinin sayısı ve üretim kapasitesi hızla artmış, yüksek standartta üretim yaygınlaşmıştır. Ülkemiz, mevcut durumda kanatlı eti ve ürünleri üretiminde teknolojik seviye olarak AB standartlarına ulaşmış durumdadır.

Tablo 1. Tavuk Etinin Besleyici Değeri, (100 g yenilebilir kısımda)

	Tüm Tavuk Eti	Göğüs Eti		Tüm Tavuk Eti	Göğüs Eti
Su (g)	70.3	75.4	Vitaminler		
Enerji (kcal)	167	112	Vitamin B ₁ (mg)	0.1	0.1
Protein (g)	20.0	21.8	Vitamin B ₂ (mg)	0.15	0.15
Yağ (g)	9.7	2.8	Niasin (mg)	10.4	14
SFA (g)	2.6	0.76	Vitamin B ₆ (mg)	0.3	0.42
MUFA (g)	4.4	1.3	Biotin (µg)	2.0	2.0
PUFA	1.8	0.52	Folik Asit (µg)	10	12
PUFA/SFA	0.69	0.69	Vitamin B ₁₂ (mg)	0.4	0.4
Kolesterol (mg)	110	69	Vitamin C (mg)	-	-
Mineraller			Vitamin A: Retinol Eşdeęeri (µg)	9	16
Kalsiyum (mg)	13	14	Vitamin D (µg)	0.2	0.2
Demir (mg)	1.1	1.0	Vitamin E (mg)	0.2	0.29
İyot (µg)	0.4	0.4	Vitamin K (µg)	-	-
Magnezyum (mg)	22	23			
Çinko (mg)	1	0.7			
Selenyum (µg)	6	7			
Sodyum (mg)	64	81			
Potasyum (mg)	248	320			
Fosfor (mg)	147	173			

Kaynak: BESD-BİR

2. Kümes Hayvanları ve İşletmeler

Türkiye’de kanatlı et sektörü hammadde üreticisi çiftçi, sektörle ilgili esnaf, yem, ilaç-aşı, yan sanayi, nakliye ve pazarlama dahil olmak üzere 600.000 kişiyi istihdam ediyor ve yaklaşık 2.5 milyon kişinin geçimini sağlıyor. Sektör 2014 yılı itibariyle 5 milyar dolar ciro ile üretimde, tüketimde ve özellikle ihracatta artış sağlamıştır. Tablo 2’de türlerine göre kümes hayvanları sayısı ve Tablo 3’de kanatlı sektöründe işletme ve kümes sayıları yer almaktadır.

Kümeslerdeki et tavuğu sayıları 2005 yılında 257 221 440 adet ve 2006 yılında 286 121 360 iken, ilerleyen dönemlerde önemli miktarda düşüşler yaşanmıştır. Bunun başlıca nedeni 2005 ve bunu takiben 2007 yıllarında ortaya çıkan kuş gribi vakalarıdır. Kuş gribi hem toplam hayvan sayısında azalmaya hem de tüketimde talebin azalmasına yol açmıştır. Bütün bunlara rağmen yıllar itibariyle kümes ve işletme sayıları bakımından önemli bir azalma olmadan mevcut sayı korunmuş veya çok az da olsa artışlar olmuştur.

Tablo 2. Türlerine Göre Kümes Hayvanları Sayısı (2005-2014)

Yıl	Yumurta Tavuğu (Adet)	Et Tavuğu (Adet)	Hindi (Adet)	Kaz (Adet)	Ördek (Adet)
2005	60 275 674	257 221 440	3 697 103	1 066 581	656 409
2006	58 698 485	286 121 360	3 226 941	830 081	525 250
2007	64 286 383	205 082 159	2 675 407	1 022 711	481 829
2008	63 364 818	180 915 558	3 230 318	1 062 887	470 158
2009	66 500 461	163 468 942	2 755 349	944 731	412 723
2010	70 933 660	163 984 725	2 942 170	715 555	396 851
2011	78 956 861	158 916 608	2 563 330	679 516	382 223
2012	84 677 290	169 034 283	2 760 859	676 179	356 730
2013	88 721 000	177 433 000	2 925 000	755 000	368 000
2014	89 040 000	184 270 000	2 981 000	925 000	378 000

Kaynak: TÜİK, 2014

Kümes ve İşletme sayıları bakımından 2006-2014 yıllarına bakıldığında önemli sayısal farklılıklar olmadığı görülmektedir. Bu durum, mevcut işletme ve kümes sayısının iç talebi fazlasıyla karşıladığı ve ihracat imkanları olduğunda sektörün bunu karşılayacak alt yapı ve kapasiteye sahip olduğunu göstermektedir.

Yine de kümes sayılarında yıllık olarak yaklaşık % 10 ve % 15 civarında düzenli bir artış söz konusudur. İşletme sayılarında ise bazı yıllar sabit görünmekle beraber küçük artışlar söz konusudur.

Tablo 3. Kanatlı Sektöründeki İşletme ve Kümes Sayıları (2006-2014)

Kanatlı İşletme ve Kümes Sayıları (2006-2014)						
Yıllar		Kuluçka (Adet)	Damızlık (Adet)	Ticari Etlik Piliç (Adet)	Ticari Yumurtacı (Adet)	Toplam (Adet)
2006	İşletme Sayısı	82	238	8 899	1 304	10 523
	Kümes sayısı	-	1 445	11 020	3 284	15 749
2007	İşletme Sayısı	81	248	8 919	1 195	10 443
	Kümes sayısı	-	1 507	11 263	3 289	16 059
2008	İşletme Sayısı	81	247	8 948	1 075	10 351
	Kümes sayısı	-	1 548	11 543	3 059	16 150
2009	İşletme Sayısı	90	274	8 827	1 078	10 269
	Kümes sayısı	-	1 586	11 350	3 120	16 056
2010	İşletme Sayısı	79	277	8 908	1 072	10 410
	Kümes sayısı	-	1 657	11 623	3 162	16 442
2011	İşletme Sayısı	79	276	9 164	1 042	10 561
	Kümes sayısı	-	1 769	12 227	3 044	17 040
2012	İşletme Sayısı	78	302	9 403	1 050	10 900
	Kümes sayısı	-	1 949	12 852	3 243	18 044
2013	İşletme Sayısı	80	322	9 444	994	18 840
	Kümes sayısı	-	2 086	13 505	3 103	18 694
2014	İşletme Sayısı	80	341	9 782	1 046	11 328
	Kümes Sayısı	-	2 237	14 360	3 141	19 738

3. Kanatlı Eti Üretim ve Tüketimi

Türkiye kanatlı eti üretim ve tüketimi 2001 ve 2014 yılları arasında önemli oranda artış göstermiştir. Bu yıllara ait veriler Tablo 4 ve Tablo 5'te verilmiştir. Kanatlı sektörü 2014 yılında %8.8 büyüme kaydetmiş, 2001 yılında 592.567 ton olan piliç eti üretimi 2014 yılında 1.956.000 tona ulaşmıştır. 2014 yılında üretilen kanatlı etinin %88'i tavuk eti, tavuk etinin %93'ü ise piliç etinden ibarettir. TÜİK verilerine göre 2015 yılının ilk ayında ise tavuk eti üretimi %5-6 ve hindi eti üretimi %20 artış göstermiştir. 2014 yılında kişi başı piliç eti tüketimi de 21 kilogram olarak

gerçekleşmiştir. Ancak kişi başına kanatlı eti tüketimi hala istenen sayıya ulaşamamıştır. Dünya piliç eti üretimi 2014 yılında 95.3 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Dünya piliç eti üretiminde Amerika Birleşik Devletleri, Çin ve Brezilya, açık ara öndedir. Türkiye ise 10. Sıralarda yer almaktadır (BESD-Bir, 2014). Yukarıda adı geçen ilk 3 ülkede kişi başına piliç eti tüketimi ortalama 35-43 kg civarında iken Türkiye henüz bu miktarların yarısını yakalayabilmiştir. Türkiye'nin 2015 yılı hedefi kişi başına piliç eti tüketiminde 23 kg'ın üstüne çıkmaktır.

Tablo 4. Türkiye Kanatlı Eti Üretimi (2001-2014)

Yıllar	Piliç Eti (Ton)	Hindi Eti (Ton)	Köy Ve Yumurta Tavukları, Diğer Kanatlı Eti (Ton)	Toplam (Ton)
2001	592.567	38.991	41.813	673.371
2002	620.581	24.582	60.043	705.206
2003	768.012	34.078	51.255	853.345
2004	940.889	46.248	58.295	1.045.432
2005	978.400	53.530	52.850	1.084.780
2006	945.779	45.750	40.250	1.031.779
2007	1.012.000	33.000	55.000	1.100.000
2008	1.150.000	35.000	57.000	1.242.000
2009	1.180.000	28.000	60.000	1.268.000
2010	1.420.000	33.000	62.000	1.515.000
2011	1.619.000	32.000	72.000	1.723.000
2012	1.707.000	43.000	80.000	1.830.000
2013	1.791.000	44.000	88.500	1.923.500
2014	1.956.000	53.000	90.000	2.099.000

Kaynak: BESD-BİR, 2014

Tablo 5. Türkiye Kişi Başına Kanatlı Eti Tüketimi (2001-2014)

Yıllar	Piliç Eti (Kg/kişi)	Hindi Eti (Kg/kişi)	Köy ve Yumurta Tavukları, Diğer Kanatlı Eti (Kg/kişi)	Toplam (Kg/kişi)
2001	8.91	0.59	0.64	10.18
2002	9.31	0.36	0.91	10.61
2003	11.36	0.50	0.77	12.65
2004	13.73	0.67	0.86	15.29
2005	13.87	0.75	0.77	15.42
2006	13.36	0.65	0.58	14.62
2007	14.07	0.46	0.77	15.33
2008	15.56	0.47	0.73	16.79
2009	15.32	0.38	0.76	16.48
2010	18.00	0.44	0.72	19.19
2011	19.35	0.40	0.69	20.47
2012	19.34	0.52	0.65	20.54
2013	19.39	0.49	0.65	20.53
2014	21.00	0.59	0.71	22.30

Kaynak: BESD-BİR, 2014

4. Hammadde ve Karma Yem Fiyatları

Kanatlı karma yemlerinde kullanılan hammadde fiyatları Tablo 6, 7 ve 8’de verilmiştir. Piliç eti yem karmaları yumurta tavukçuluğunda olduğu gibi, genellikle mısır ve soyaya dayalı olarak hazırlanmaktadır. Kanatlı rasyonları % 50’den fazla miktarda mısır ve soyadan oluşmakta, bu hammaddelerin yanı sıra buğday, arpa, ayçiçeği ve pamuk tohumu küspesi gibi hammaddeler de kullanılmaktadır. Soyanın tamamı ve mısırın belli bir kısmı ise ithalat yolu ile temin edilmektedir.

Etlik piliç yemlerinde kullanılan hammaddeler 2013 yılında olduğu gibi 2014’ün ilk 5 ayında da sürekli artma eğilimindedir. Buna dövizdeki kur değişiminin yanı sıra hammadde temin etmede yaşanan sıkıntılar da etkili olmaktadır.

Tablo 6. Yem Sanayinde Kullanılan Hammaddelerin Fiyatları 2014 (Ocak-Haziran)

2014 Yılı İlk Altı Aya Ait Yem Sanayinde Kullanılan Hammaddelerin Fiyatları (TL - \$)												
2014	OCAK		ŞUBAT		MART		NİSAN		MAYIS		HAZİRAN	
	TL	\$	TL	\$	TL	\$	TL	\$	TL	\$	TL	\$
MISIR	650	293	665	300	690	311	740	347	770	368	790	373
ARPA	670	302	660	297	660	297	680	319	710	340	730	344
FULL FAT SOYA	1.443	650	1.510	680	1.554	700	1.512	710	1.379	660	1.357	640
SOYA KÜSPESİ	1.376	620	1.410	635	1.476	665	1.459	685	1.421	680	1.378	650
KANOLA KÜSPESİ	866	390	844	380	877	395	852	400	805	385	806	380
MISIR GRİZİ	666	300	710	320	710	320	692	325	669	320	678	320
BUĞDAY KEPEĞİ	475	214	455	205	450	203	485	228	510	244	550	259
MISIR KEPEĞİ	595	268	605	273	620	279	625	293	630	301	630	297
RAZMOL	540	243	540	243	540	243	555	261	580	278	600	283
KIRIK BUĞDAY	645	291	655	295	675	304	690	324	705	337	700	330
YEMLİK BUĞDAY	740	333	740	333	740	333	765	359	780	373	820	387
ÇAVDAR	630	284	640	288	640	288	660	310	670	321	680	321
HAM YAĞ	2.775	1.250	2.753	1.240	2.775	1.250	2.631	1.175	2.299	1.100	2.078	980
ATK (28 PROTEİN)	460	207	470	212	550	248	605	284	615	294	620	292
ATK (36 PROTEİN)	710	320	688	310	755	340	788	370	794	380	763	360
PTK	720	324	740	333	750	338	755	354	760	364	750	354
MELAS	450	203	450	203	450	203	460	216	460	220	480	226
DDGS	910	410	888	400	910	410	895	420	878	420	890	420
BALIK UNU												
\$ KURU	2,22		2,22		2,22		2,13		2,09		2,12	

Kaynak: TÜRKİYEM-BİR, 2014

Tablo 7. Yem Sanayinde Kullanılan Hammaddelerin Fiyatları 2014 (Temmuz-Aralık)

2014 Yılı İkinci Altı Aya Ait Yem Sanayinde Kullanılan Hammaddelerin Fiyatları(TL - \$)												
2014	TEMMUZ		AĞUSTOS		EYLÜL		EKİM		KASIM		ARALIK	
	TL	\$	TL	\$	TL	\$	TL	\$	TL	\$	TL	\$
MISIR	790	373	700	324	675	305	685	303	695	310	700	306
ARPA	700	330	700	324	700	317	720	319	735	328	740	323
FULL FAT SOYA	1208	570	1242	575	1.249	565	1.220	540	1.187	530	1.191	520
SOYA KÜSPESİ	1208	570	1274	590	1.238	560	1.220	540	1.299	580	1.271	555
KANOLA KÜSPESİ	742	350	713	330	685	310	678	300	650	290	676	295
MISIR GRİZİ	657	310	648	300	641	290	610	270	582	260	595	260
BUĞDAY KEPEĞİ	550	259	530	245	530	240	500	221	470	210	480	210
MISIR KEPEĞİ	640	302	630	292	620	281	600	265	580	259	570	249
RAZMOL	600	283	600	278	600	271	570	252	560	250	565	247
KIRIK BUĞDAY	700	330	700	324	680	308	670	296	670	299	675	295
YEMLİK BUĞDAY	800	377	780	361	760	344	765	339	800	357	810	354
ÇAVDAR	660	311	660	306	660	299	670	296	680	304	700	306
HAM YAĞ	1.950	920	1987	920	2.210	1.000	2.350	1.040	2.195	980	2.176	950

ATK (28 PROTEİN)	590	278	550	255	490	222	420	186	430	192	450	197
ATK (36 PROTEİN)	742	350	691	320	685	310	633	280	605	270	687	300
PTK	740	349	710	329	650	294	580	257	570	254	580	253
MELAS	480	226	480	222	480	217	450	199	450	201	450	197
DDGS	827	390	778	360	707	320	678	300	650	290	744	325
BALIK UNU												
\$ KURU	2,12		2,16		2,21		2,26		2,24		2,29	

Kaynak: TÜRKİYEM-BİR, 2015

Bu nedenle tavuklar çoğunlukla kesif yemle beslendiklerinden, artan hammadde fiyatları nedeniyle yem maliyeti toplam maliyetin en az %65'ini oluşturmaktadır. Bu da yem karmalarının fiyatlarını artırmaktadır (Tablo 9). Bu artış piliç eti fiyatının

her zaman yüksek olmasına neden olmaktadır. Ancak tavuk eti fiyatlarındaki artış tavuk etine olan talebi çok azaltmamaktadır. Mevcut durumda beyaz et içerisinde ve kırmızı ete kıyasla tavuk eti daha fazla talep edilmektedir.

Tablo 8. Yem Sanayinde Kullanılan Hammaddelerin Fiyatları 2015 (Ocak-Haziran)

2015 Yılı İlk 6 Aya Ait Yem Sanayinde Kullanılan Hammaddelerin Fiyatları (TL- $\text{\$}$)												
2015	OCAK		ŞUBAT		MART		NİSAN		MAYIS		HAZİRAN	
	TL	$\text{\$}$	TL	$\text{\$}$	TL	$\text{\$}$	TL	$\text{\$}$	TL	$\text{\$}$	TL	$\text{\$}$
MISIR	710	305	720	293	730	282	740	279	740	279	740	273
ARPA	760	326	760	309	750	290	740	279	730	275	650	240
FULL FAT SOYA	1.200	515	1.230	500	1.295	500	1.378	520	1.537	580	1.463	540
SOYA KÜSPESİ	1.258	540	1.304	530	1.360	525	1.511	570	1.683	635	1.518	560
KANOLA KÜSPESİ	734	315	738	300	777	300	808	305	901	340	867	320
MISIR GRİZİ	606	260	627	255	648	250	636	240	610	230	610	225
BUĞDAY KEPEĞİ	500	215	505	205	480	185	460	174	420	158	420	155
MISIR KEPEĞİ	600	258	620	252	600	232	580	219	570	215	575	212
RAZMOL	585	251	605	246	605	234	600	226	590	223	585	216
KIRIK BUĞDAY	695	298	715	291	720	278	720	272	705	266	685	253
YEMLİK BUĞDAY	820	352	820	333	810	313	800	302	780	294	730	269
ÇAVDAR	720	309	725	295	730	282	720	272	700	264	640	236
HAM YAĞ	2.155	925	2.091	850	1.994	770	2.041	770	2.001	755	2.033	750
ATK (28 PROTEİN)	495	212	520	211	550	212	560	211	580	219	580	214
ATK (36 PROTEİN)	722	310	775	315	751	290	795	300	822	310	867	320
PTK	630	270	680	276	680	263	700	264	720	272	750	277
MELAS	450	193	450	183	430	166	430	162	400	151	400	148

DDGS	816	350	836	340	855	330	901	340	848	320	786	290
\$ KURU	2,33		2,46		2,59		2,65		2,65		2,71	

Kaynak: TÜRKİYEM-BİR, 2015

Tablo 9. Aylara Göre Yem Fiyatları TL/Ton -2013-2014

Aylar	Aylara Göre Yem Fiyatları 2014		Aylara Göre Yem Fiyatları 2015	
	Yumurta Yemi	Etlik Piliç yemi	Yumurta Yemi	Etlik Piliç yemi
Ocak	970	1240	995	1175
Şubat	980	1240	1025	1210
Mart	980	1240	1025	1210
Nisan	1025	1300	1050	1230
Mayıs	1050	1350	1090	1270
Haziran	1100	1400	1070	1250
Temmuz	1150	1470	1070	1250
Ağustos	1050	1300	1070	1250
Eylül	1000	1200		
Ekim	970	1170		
Kasım	960	1130		
Aralık	995	1130		
Ortalama	1016	1264		

Kaynak: TÜRKİYEM-BİR, 2013-2014

5. Beyaz Et İhracatı

Kanatlı eti sanayi, sürekli büyüyen, ihracatını hızlı bir şekilde artıran ve yoğun istihdam sağlayan sektör olarak, son 10 yılda ciddi bir ilerleme kaydetmiştir. Kanatlı eti ve ürünleri ihracatı 2014 yılında ayak dahil 430 bin tona ulaşmış ve 700 milyon dolar gelir elde edilmiştir. İhracatın 2013 yılının aynı dönemine göre artış oranı yaklaşık %9 olarak gerçekleşmiştir. 2025 yılında ihracatın 1,2 milyon tonu aşması ve 2,5 milyar dolar döviz girdisi elde edilmesi beklenmektedir.

Türkiye kanatlı eti ihracatı Tablo 10'da görülmektedir. Kanatlı eti üretimi içerisinde en fazla üretim piliç etinde olması nedeniyle en çok ihracat miktarı da yine piliç etinde gerçekleşmiştir. Piliç eti ihracatında 2002, 2003 ve 2006 yıllarında bir miktar azalma olmakla birlikte genel olarak düzenli bir artış gözlenmektedir. Türkiye Dünyada kanatlı eti ticaretinde 5. sırada yer almaktadır. Türkiye ABD ve

Brezilya'nın ardından 3. Sırada yer almayı hedeflemektedir. Hindi etinde ise üretimin düşüklüğüne paralel olarak ihracatta da düşük rakamlar ortaya çıkmıştır. Bununla beraber hindi eti ihracatımız artış eğilimini yakalamış durumdadır. Diğer beyaz et ihracatı ise 2001 yılında küçük bir miktarla başlayıp artış yapacağı ümidini taşımaktadır.

Tavukayağı kanatlı sakatatının değerlendirilmesinde önemli bir ihracat fırsatını yakalamış ve ihracatta dış pazar payını önemli miktarda artırmıştır. Tavukayağı ihracatında 2001 yılında 11 790 tonu geçerken, 2014 yılına gelindiğinde yaklaşık 4 kat artarak 45 464 tona ulaşmıştır. Tavukayağı ihracatı en çok Hong Kong, Vietnam ve Taylan gibi ülkelere yapılmaktadır. Oysaki sattığımız tavukayaklarının büyük bir kısmı Çin'e gitmekte ve biz Çin ile ticaret yapamamaktayız. Aracılar ve ilave nakliye

nedeniyle 2014 yılında Ülkemizin ekonomik kaybı 13.6 milyon Amerikan dolarıdır, benzer kayıp Çin içinde geçerlidir. Bu nedenle doğrudan ticaret koşullarının oluşturulması şarttır. Kanatlı sektörü işlenmiş tavuk eti ihracatına 2010 yılında başlamış olup küçük adımlarla artış eğilimi göstermektedir.

Ülkelere göre kanatlı eti ihracatı (ayak dahil) verileri Tablo 11’de yer almaktadır.

Tavuk yumurtasında olduğu gibi kanatlı eti ihracatı da en fazla Irak’a yapılmaktadır. 2014 yılı itibariyle Irak’tan sonra Türk Cumhuriyetleri 2. sırada, Suriye 3. sırada ve yeni pazarlarımızdan Rusya ise 4. sırada yer almaktadır. Maalesef Amerika Japonya ve Avrupa ülkelerine henüz kanatlı eti ihracatı yapılmamaktadır. İvedilikle bu yönde politik adımlar atılmalı ve pazar fırsatları oluşturulmalıdır.

Tablo 10. Türkiye Kanatlı Eti İhracatı (2001-2014)

Yıllar	Piliç Eti (Ton)	Hindi Eti (Ton)	Diğer (Ton)	Ayak (Ton)	İşlenmiş (Ton)	Toplam (Ton)
2001	12.342	285	0	11.790	0	24.417
2002	6.252	695	0	12.695	0	19.642
2003	8.547	804	0	15.818	0	25.169
2004	11.096	615	0	17.339	0	29.050
2005	27.278	1.929	0	15.767	0	44.974
2006	18.657	318	6	18.971	0	37.952
2007	24.775	808	0	26.175	0	51.758
2008	48.937	1.299	0	30.508	0	80.743
2009	81.632	953	3	32.511	0	115.099
2010	104.128	1.036	0	35.232	10.943	151.339
2011	195.937	2.081	344	36.687	12.896	247.945
2012	269.032	3.737	953	31.159	21.368	326.249
2013	322.429	6.741	529	42.039	23.955	395.694
2014	353.123	8.227	264	45.464	23.466	430.544

Kaynak: DTM ve İhracatçı Birlikleri, 2013

Tablo 11. Ülkelere Göre Türkiye’nin Kanatlı Eti İhracatı (Ayak Dahil, ton 2009-2014)

ÜLKELER	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Irak	50.666	71.118	126.603	178.602	220.477	226.734
Türk Cumhuriyetleri	17.362	19.962	27.509	33.189	37.218	40.816
Suriye	163	131	686	745	26.446	20.405
Kongo Demokratik Cumhuriyeti	54	1.768	0	4.951	7.761	11.714
Libya	0	12	9.458	13.204	10.514	11.674
Kongo	1.934	3.000	10.635	12.816	7.260	9.261
Angola	614	721	2.438	4.860	6.090	7.987
BAE	0	133	578	1.673	2.095	5.316
Ürdün	0	393	854	907	1.671	2.657
Rusya	0	41	743	339	747	20.537
Kuveyt	44	210	242	588	838	2.105
İran	0	4.632	8.541	18.290	4.498	942
Bosna-Hersek	3.081	2.132	4.190	3.650	3.055	2.241
Suudi Arabistan	0	169	20	1.126	1.032	1.619
Diğer Afrika Ülkeleri	4.270	4.343	7.912	10.719	12.918	9.629
Diğer Asya Ülkeleri	4.060	6.767	9.840	8.537	9.061	8.182

Dr. Züleyha KAHRAMAN
Tavukçuluk Araştırma Enstitüsü

Diğerleri	340	481	979	895	1.973	3.262
TOPLAM	82.588	116.011	211.228	295.090	353.654	385.079
Tavuk Ayağı	32.511	35.232	36.633	31.159	42.039	45.464
GENEL TOPLAM	115.099	151.243	247.861	326.249	395.694	430.544

Kaynak: DTM ve İhracatçı Birlikleri, 2014

6. Sonuç

Ülkemizde beyaz et sektörü pek çok sorunla baş etmek zorunda olmasına rağmen sürekli gelişen bir yapı içerisinde yer almaktadır. Yemde dışa bağımlı olunması ve yükselen yem fiyatları maliyetleri etkilemekte, yükselen maliyetler üreticileri olumsuz etkilemekte, üretimin sürdürülebilirliği ve karlılığını engellemektedir. Bu nedenle üreticiyi yemde dışa bağımlılıktan kurtaracak, ucuz yem teminini sağlayacak hammadde üretimine destekler hayata geçirilmelidir. Hammadde üretim desteğinde öncelikle soya üretimi tekrar gündeme alınmalı, soya üretim desteğine üretim teknolojisi desteği de dahil edilmelidir. Beyaz et üretimine göre tüketimin yetersiz kalması ve fiyat istikrarsızlıkları nedeniyle üretim kapasitesinin tamamının kullanılmaması, diğer bir ifadeyle üretim planlaması yapılamaması çoğu zaman sıkıntı yaratmaktadır.

Bu nedenle üretim kapasite artışlarının beyaz et tüketim ve ihracat miktarlarına

paralel bir seyir izlemesine, piyasada arz fazla oluşmaması için üretim planlaması yapılmasına, yurt dışı damızlık girişlerinin de bu planlamaya paralel hale getirilmesine ihtiyaç vardır.

Sektörde örgütlenme önemli bir konudur ve hızla gelişmektedir. Bu örgütlenme yapısı iç ve dış kaynaklarla desteklenmeli ve güçlendirilmelidir. Gelişmiş ülkelerdeki gibi bu yapı etkin hale getirilirse, üretici ve tüketici arasındaki fiyat farkının azalmasına, aynı zamanda tüketicilerin daha uygun fiyatla kanatlı ürünleri tüketmesine neden olacaktır. Bunun sonucu olarak ta kişi başına tüketim rakamlarında da artışlar olacaktır.

İhracatta ise dış pazarlardaki rekabette güçlü olabilmek için ürün standartlarımız ihracat normlarına uygun olarak üretilmesi şarttır. Bununla birlikte mevcut pazarları geliştirmek ve yeni pazarlar bulmak ve bu pazarları kalıcı kılmak önem taşımaktadır. Ayrıca, İhracata verilecek destekler de arttırılabilir.

KAYNAKLAR

Beyaz Et Sanayicileri ve Damızlıkçıları Birliği Derneği, 2014 Verileri

Dış Ticaret Müsteşarlığı ve İhracatçı Birlikleri, 2014 Verileri

Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü, 2014 Verileri

Türkiye İstatistik Kurumu, 2014 Verileri

Türkiye Yem Sanayicileri Birliği, 2013-2014 Verileri